

۱- عوامل مؤثر بر رشد هنر و معماری در دوره سلجوقی کدام‌اند؟

« پاسخ »

توسعه شهرنشینی، رشد اقتصادی، گسترش قلمرو و حمایت دولتمردان از شکوفایی هنر و معماری باعث رشد هنر و معماری شد و بسیاری از کاروانسراها، مساجد و مدارس در این دوران ساخته شده است.

۲- چه عواملی در رشد تجارت داخلی و خارجی در دوره سلجوقی نقش داشتند؟

« پاسخ »

عواملی همچون گسترش قلمرو، نظم، امنیت، ایجاد راه‌های ارتباطی جدید و رونق حمل و نقل، وجود نظام دیوانی کارآمد باعث رشد تجارت شده بود.

۳- بافت مذهبی شهرهای ایران را در دوران غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان به اختصار توضیح دهید.

« پاسخ »

بافت مذهبی جمعیت شهری و روستایی این دوره را معمولاً اهل تسنن تشکیل می‌دادند، البته پیروان شیعه ۱۲ امامی نیز در شهرها پراکنده بودند و در برخی شهرها مثل (بیهق، ری، گرگان، ساری و قم) اکثراً شیعه بودند. پیروان مذهب اسماعیله نیز در شهرها و روستاها پراکنده بودند. این گروه مهم‌ترین مخالفان حکومت‌های عباسی، غزنوی و سلجوقی بودند.

۴- شکل‌گیری نظام سلطنت در دوره سلجوقی، چه تأثیری بر جایگاه و قدرت سیاسی - نظامی خلفای عباسی داشت؟

« پاسخ »

طغرل سلجوقی، خلیفه عباسی را از تسلط آل بویه شیعه مذهب درآورد. در زمان آل اربلان، سپاهیان روم شرقی در نبرد ملازگرد از ایران شکست خوردند و آسیای صغیر به متصرفات ایران اضافه شد. قلمرو حکومت از رود سیحون تا دریای مدیترانه گسترش یافت.

۵- نظام‌الملک چه اهدافی از تقویت و توسعه نظام اداری در عصر سلجوقی داشت؟

« پاسخ »

خواجه نظام‌الملک در تلاش بود با تقویت حکومت مرکزی از طریق توسعه نظام اداری مدنظر خود ضمن ایجاد ثبات با نیروی سرکش امیران سلجوقی که به سنت‌های قبیله‌ای خود وفادار بودند، مقابله کند و این چالش‌ها منجر به تقابل شد که در تاریخ ایران به تقابل اهل قلم (دیوان سالاران) و اهل شمشیر (نظامیان) معروف است و همچنین این نظام اداری الگوی مطلوبی برای حکومت‌های بعد شد.

۶- اهداف محمود غزنوی از حمله به هند چه بود؟

« پاسخ »

او به بهانهٔ جهاد در راه خدا چندین بار به هند حمله کرد، اما هدف اصلی او دستیابی به ثروت فراوان هند از طریق معابد و پرستش‌گاه‌های آنان بود.

۷- کدام گزینه، تحولات مربوط به توسعه‌ی زبان و ادبیات فارسی در دوره‌ی «غزنوی» را نشان می‌دهد؟

(۱) نگارش نخستین کتاب جغرافیایی به زبان فارسی - سروده شدن شاهنامه

(۲) نگارش آثار فراوانی در طب، ریاضیات و نجوم به فارسی - نگارش تاریخ بیهقی

(۳) نگارش تاریخ بلعمی - سروده شدن شاهنامه

(۴) تبدیل رسمی زبان فارسی به زبان دستگاه اداری - ظهور شعرایی مانند سنایی، انوری و خاقانی

« پاسخ »

گزینه ۲ پاسخ صحیح است. در عصر غزنوی شعر فارسی به اوج خود رسید و حکیم فردوسی، شاهنامه را که نماد هویت ایرانی و زبان فارسی است، سرود و ابوالفضل بیهقی یکی از بزرگ‌ترین شاهکارهای زبان فارسی یعنی تاریخ بیهقی را نوشت. در همین دوره آثار فراوانی در تاریخ، طب، ریاضیات، نجوم و فلسفه به زبان فارسی نگاشته شد. تبدیل رسمی زبان فارسی به زبان دستگاه اداری در دوره‌ی سلجوقیان اتفاق افتاد. شعرایی مانند سنایی، انوری و خاقانی از معروف‌ترین و نویسندگان عصر سلجوقی و خوارزمشاهی بودند. نگارش نخستین کتاب جغرافیایی به زبان فارسی و تاریخ بلعمی، مربوط به دوره‌ی سامانیان است.

۸- کدام یک از شهرهای زیر، از مهم‌ترین مراکز شیعه‌نشین ایران در دوره‌ی «سلجوقی» محسوب می‌شد؟

(۱) شیراز (۲) اصفهان (۳) ساری (۴) نیشابور

« پاسخ »

گزینه ۳ پاسخ صحیح است. در دوره‌ی سلجوقی، بیهق (سبزوار)، ری، گرگان، ساری و قم از جمله مهم‌ترین مراکز شیعه‌نشین ایران بودند.

- ۹- کدام موارد زیر، از عوامل ضعف و زوال دولت «سلجوقیان» محسوب می‌شوند؟
- الف) قدرت گرفتن اتابکان در نواحی زیر سلطه‌ی سلجوقیان
 ب) مبارزات اسماعیلیان در ایران
 ج) نارضایتی مردم آسیب‌دیده از فشار مالیاتی حکام سلجوقی
 د) شکست از غزنویان در جنگ دندانقان
 ه) تقسیم قلمرو سلجوقی در ایران بین امیران مختلف و رقابت بر سر قدرت
- ۱) ب - ج - د ۲) الف - ب - ه ۳) الف - ب - ج ۴) الف - د - ه

« پاسخ »

گزینه ۲ پاسخ صحیح است. بررسی عبارات:

الف، ب و ه) حکومت سلجوقیان به دنبال مرگ وزیر و پادشاه قدرتمند خود، یعنی خواجه نظام‌الملک و ملک‌شاه، در اثر اختلافات فراوان بر سر قدرت و جانشینی دچار ضعف شد. هم‌چنین هجوم اقوام مهاجمی هم‌چون قراختانیان و غُزها منجر به از دست رفتن ماوراءالنهر و وارد آمدن آسیب‌ها و خسارت‌های فراوان به شهرها و روستاهای خراسان و دیگر مناطق ایران شد. به دنبال این حوادث، قلمرو سلجوقی در ایران بین امیران مختلف تقسیم شد و رقابت و کشمکش بر سر قدرت، حکومت سلجوقی را بیش از پیش تضعیف کرد. علاوه بر عوامل فوق، مبارزات اسماعیلیان در ایران و نیز قدرت گرفتن اتابکان در نواحی زیر سلطه‌ی سلجوقیان نیز در ضعف و زوال این حکومت مؤثر بودند. یادآوری: مورد «ج» مربوط به دلایل نارضایتی مردم از مسعود غزنوی است و مورد «د» نادرست است، زیرا سلجوقیان در جنگ دندانقان غزنویان را شکست دادند.

- ۱۰- کدام یک از تحولات زیر، در دوره‌ی حکومت «سلجوقیان» به وقوع پیوست؟

- ۱) به دلیل رشد شهرنشینی و توسعه‌ی مناسبات شهری، بازرگانان به یکی از مهم‌ترین گروه‌های اجتماعی تبدیل شدند.
 ۲) بندر سیراف به یکی از مراکز مهم مبادلات اقتصادی منطقه‌ای و جهانی تبدیل شد.
 ۳) جرجیس‌بن جبرائیل رئیس مدرسه‌ی جندی‌شاپور و پزشک پرآوازه‌ی ایرانی، راهی مرکز خلافت عباسی شد.
 ۴) هنر سفالگری با استفاده از نقوش جانوری و گیاهی توسعه یافت و نسبت به دوره‌ی سامانی، کیفیت بهتری پیدا کرد.

« پاسخ »

گزینه ۱ پاسخ صحیح است. در دوره‌ی سلجوقی، به دلیل رشد شهرنشینی و توسعه‌ی مناسبات شهری، طبقه‌ی بازرگان شهری بیش از پیش اهمیت یافت و بازرگانان به یکی از مهم‌ترین گروه‌های اجتماعی تبدیل شدند. یادآوری: هنر سفالگری در عصر سلجوقی گرچه به کیفیت دوره‌ی سامانی نرسید، اما با استفاده از نقوش جانوری و گیاهی توسعه یافت.

۱۱- آخرین مدرسه‌ی «نظامیه» تا چه زمانی فعال بود؟

- (۱) تا زمان هجوم چنگیز به ایران
- (۲) تا تخریب مدارس نظامیه به دست اسماعیلیان
- (۳) تا حمله‌ی هلاکوخان به بغداد
- (۴) تا انقراض سلجوقیان به دست حکومت خوارزمشاهیان

« پاسخ »

گزینه ۳ پاسخ صحیح است. آخرین نظامیه تا حمله‌ی هلاکوخان در سال ۶۵۶ ق. به بغداد که به نابودی آن انجامید، فعال بود.

۱۲- کدام گزینه در مورد ورود «ترکان» به سرزمین‌های اسلامی نادرست است؟

- (۱) شماری از ترکان به مراتب و مناصب بالای نظامی و حتی سپهسالاری رسیدند.
- (۲) ترکان به دلیل استعداد خاصی که در امور نظامی داشتند، در دربار امیران مسلمان به خدمت مشغول شدند.
- (۳) در جریان لشکرکشی‌های مسلمانان به ماوراءالنهر و سرزمین‌های آن سوی رود سیحون در سده‌های نخست هجری، شماری از ترکان مسلمان شدند.
- (۴) سبکتگین از ترکانی بود که در دربار سامانیان به مقام سپهسالاری رسید و در شهر غزنه زمینه‌ی ایجاد حکومتی محلی را فراهم کرد.

« پاسخ »

گزینه ۴ پاسخ صحیح است. آلتکین در دربار سامانیان به مقام سپهسالاری رسید و در شهر غزنه زمینه‌ی اتحاد حکومتی محل را فراهم کرد، نه سبکتگین.

۱۳- تفاوت شهرهای دوره‌ی سلجوقی با ادوار پیشین کدام است؟

- (۱) از بین رفتن ربض و باقی ماندن کهندژ و شارستان
- (۲) گسترش شهر بیرونی و انتقال عناصر شهر اسلامی به آن
- (۳) توسعه‌ی مسجد و بازار و انتقال آن به شارستان
- (۴) از بین رفتن کهندژ و رونق شارستان و شهر بیرونی

« پاسخ »

گزینه ۲ پاسخ صحیح است. شهرها مانند دوران پیش از آن، از سه بخش کهندژ (ارگ)، شهرستان (شارستان) و شهر بیرونی (ربض) تشکیل می‌شد. با این تفاوت که شهر بیرونی در دوره‌ی سلجوقی بیش از ادوار پیشین گسترش یافت. این اتفاق به دلیل رشد تجارت و افزایش جمعیت شهرها رخ داد. همراه با این تحول، عناصر شهر اسلامی مانند مسجد و بازار به شهر بیرونی منتقل شدند و در کنار هم قرار گرفتند.

۱۴- طوایف سلجوقی ساکن ولایت خراسان با پریشانی اوضاع آن، با شکست دادن کدام دولت به حاکمیت آنان بر این ولایت پایان دادند؟

- (۱) صفاریان
- (۲) طاهریان
- (۳) غزنویان
- (۴) سامانیان

« پاسخ »

گزینه ۳ پاسخ صحیح است.

۱۵- نخستین مسجد جمعه‌ی چهار ایوانی، که الگویی برای معماران مساجد دوره‌های بعدی شد، در دوره‌ی سلجوقیان در کدام شهر بنا گردید؟

- (۱) کرمان (۲) ورامین (۳) اصفهان (۴) نیشابور

« پاسخ »

گزینه ۳ پاسخ صحیح است.
مسجد جمعه‌ی اصفهان، اولین مسجد چهارایوانی در ایران است که در دوره‌ی سلجوقیان ساخته شده است.

۱۶- طغرل سلجوقی چه شهری را به عنوان مرکز حکومت خود برگزید؟

- (۱) مرو (۲) نیشابور (۳) ری (۴) اصفهان

« پاسخ »

گزینه ۲ پاسخ صحیح است. طغرل سلجوقی پس از تصرف نیشابور، این شهر را به عنوان مرکز حکومت خود برگزید.

۱۷- پس از تصرف کدام شهر طغرل سلجوقی آن را به عنوان مرکز حکومت خود برگزید؟

- (۱) اصفهان (۲) نیشابور (۳) مرو (۴) ری

« پاسخ »

گزینه ۲ پاسخ صحیح است. شهر نیشابور را پس از تصرف به عنوان مرکز حکومت خود برگزید.

۱۸- در دوره‌ی کدام سلسله در ایران، هنر فلزکاری، یکی از درخشان‌ترین دوران خود را در تاریخ ایران طی نمود؟

- (۱) سامانیان (۲) آل بویه (۳) سلجوقیان (۴) غزنویان

« پاسخ »

گزینه ۳ پاسخ صحیح است. فلزکار در عصر سلجوقی، یکی از درخشان‌ترین دوران خود را در تاریخ ایران پشت سر گذاشت و شیوه‌های تولید و تزئین فلزکاری بعداً به سرزمین‌های غرب قلمرو اسلامی انتقال یافت.

۱۹- کدام مورد به سلطان محمود غزنوی پس از تأسیس حکومت خود نسبت داده شده است؟

(۱) کتابخانه مهم شهر ری را به بهانه وجود کتاب‌های فلسفی به آتش کشید.

(۲) به بهانه مبارزه با مخالفان خلافت عباسی، به شهری حمله کرد.

(۳) به بهانه جهاد در راه خدا به هند یورش برد.

(۴) با روی کار آمدن، در پی کسب حمایت خلیفه عباسی برآمد.

« پاسخ »

گزینه ۴ پاسخ صحیح است. محمود غزنوی همچون دیگر فرمانروایان عصر خود، از ابتدای تأسیس حکومت خود در پی کسب حمایت خلیفه عباسی برآمد.

۲۰- نخستین مسجد چهار ایوانی مربوط به دوره سلجوقیان، در کدام شهر به یادگار مانده است؟
(۱) شهر ری (۲) اصفهان (۳) نیشابور (۴) یزد

« پاسخ »

گزینه ۲ پاسخ صحیح است. در اصفهان به یادگار مانده است.

۲۱- کدام فرد در دوران ضعف سامانیان، سپهسالار این دولت در خراسان بود؟
(۱) محمود غزنوی (۲) سبکتگین (۳) الپتگین (۴) مسعود غزنوی

« پاسخ »

گزینه ۱ پاسخ صحیح است. سلطان محمود غزنوی سپهسالار خراسان بود.

۲۲- آخرین مدرسه‌ی نظامیه تا چه زمانی فعال بود؟
(۱) تا زمان هجوم چنگیز به ایران
(۲) تا تخریب مدارس نظامیه به دست اسماعیلیان
(۳) تا حمله‌ی هولاکوخان به بغداد
(۴) تا انقراض سلجوقیان به دست حکومت خوارزمشاهیان

« پاسخ »

گزینه ۳ پاسخ صحیح است.
آخرین نظامیه تا حمله‌ی هولاکوخان در سال ۶۵۶ ق. به بغداد که به نابودی آن انجامید، فعال بود.

۲۳- کدام گزینه درباره‌ی دیوان انشا صحیح است؟
(۱) وظیفه داشت احکام و برنامه‌های حکومتی را نگارش، تنظیم، ثبت، دریافت و ارسال کند.
(۲) وظیفه داشت امور مالی را محاسبه، مالیات‌ها را گردآوری و هزینه‌ها را رسیدگی کند.
(۳) وظیفه داشت علاوه بر انتقال پیام‌ها و نامه‌های حکومتی برای فرمانروا خبرگیری و جاسوسی کند.
(۴) وظیفه داشت بر دخل و خرج کشور و عملکرد دیوانیان به ویژه مستوفیان نظارت کند.

« پاسخ »

گزینه ۱ پاسخ صحیح است. دیوان انشا در ایران وظیفه داشت احکام و نامه‌های حکومتی را نگارش، تنظیم، ثبت، دریافت و ارسال کند و عده زیادی دبیر در این دیوان مشغول کار بودند.

۲۴- امیران و نظامیان سلجوقی برای ادراه کشور به چه روشی وفادار و معتقد بودند و اعتقاد به این روش چه چالشی را ایجاد کرد؟

- (۱) سنت‌های قبیله‌ای و قومی خود - تقابل دو نیروی دیوان سالاران و نظامیان
- (۲) دستورات خلیفه عباسی - تقابل دربار و وزیر
- (۳) استبداد و سرکوب - تقابل دیوان سالاران و سلطان
- (۴) دستورات سلطان - تقابل نظامیان و درباریان

« پاسخ »

گزینه ۱ پاسخ صحیح است. امیران و نظامیان سلجوقی بری اداره کشور به سنت‌های قبیله‌ای خود وفادار بودند، این چالش مداوم، منجر به تقابل دو نیروی مخالف شد که در تاریخ ایران به نام تقابل اهل قلم (دیوان سالاران) و اهل شمشیر (نظامیان) معروف است.

۲۵- اولین مسجد چهار ایوانی در ایران است و الگویی برای شد.

- (۱) مسجد جامع مرو - مساجد شهرهای دیگر
- (۲) مسجد جمعه اصفهان - معماران مساجد در ادوار بعدی
- (۳) مسجد کبود تبریز - معماران مساجد در دوره‌های بعد
- (۴) مسجد جامع نیشابور - مساجد شهرهای دیگر

« پاسخ »

گزینه ۲ پاسخ صحیح است. مسجد جمعه اصفهان که اولین مسجد چهار ایوانی در ایران است الگویی برای معماران مساجد در ادوار بعدی شد.

۲۶- کدام گزینه درباره ترکان غز صحیح است؟

- (۱) اصل و نسب مغولی داشتند در قرن ۴ ق جذب فرهنگ چین شدند.
- (۲) محل سکونت آنها شمال کوه‌های تیان‌شان بود و در قرن ۶ ق حکومت قدرتمندی تشکیل دادند.
- (۳) در سال ۵۳۱ ق به سرزمین‌های اسلامی هجوم بردند و تا نزدیکی‌های ماوراءالنهر پیش رفتند.
- (۴) دسته‌ای از طوایف ترک بودند که در زمان سنجر قدرتمند شدند، سنجر را اسیر و خراسان را تصرف و غارت کردند.

« پاسخ »

گزینه ۴ پاسخ صحیح است. غزها دسته‌ای از طوایف ترک بودند که در زمان سلطان سنجر قوت گرفتند و با شکست سنجر و اسارت او، خراسان را برای مدتی تصرف و غارت کردند.
نکته: گزینه‌های « ۱، ۲ و ۳ » درباره اقوام قراختائی است.

۲۷- از اواخر قرن چهارم تا زمان حمله مغول چه سلسله‌هایی بر ایران حکومت می‌کردند؟

- (۱) طاهریان - صفاریان - سامانیان
(۲) علویان - طاهریان - صفاریان
(۳) غزنویان - سلجوقیان - خوارزمشاهیان
(۴) سامانیان - غزنویان - سلجوقیان

« پاسخ »

گزینه ۳ پاسخ صحیح است. از اواخر قرن چهارم تا زمان حمله مغول سه سلسله غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان بر بخش‌هایی و گاه بر سراسر ایران حکومت می‌کردند.

۲۸- کدام گزینه با توجه به عبارت‌های زیر صحیح است؟

- (الف) دیوان وزارت که در رأس وزیر قرار داشت در این دوران به شکوهمندی بی‌نظیری رسید.
(ب) شهر بیرونی در این دوران بیش از ادوار پیشین گسترش یافت.
(پ) این گروه از مهم‌ترین مخالفان خلافت عباسی و دو حکومت غزنوی و سلجوقی بودند.
(ت) آخرین نظامیه تا این زمان فعال بود.

- (۱) سلجوقی - غزنوی - پیروان فاطمیان - حمله مغولان به بغداد
(۲) غزنوی - غزنوی - پیروان فاطمیان - حمله هلاکوخان به بغداد
(۳) سلجوقی - خوارزمشاهی - پیروان اسماعیلیه - حمله مغولان به بغداد
(۴) سلجوقی - سلجوقی - پیروان اسماعیلیان - حمله هلاکوخان به بغداد

« پاسخ »

گزینه ۴ پاسخ صحیح است.

- (الف) در عصر سلجوقی، دیوان وزارت که در رأس آن وزیر قرار داشت به شکوهمندی بی‌نظیری رسید.
(ب) شهر بیرونی در دوره سلجوقی بیش از ادوار پیشین گسترش یافت.
(پ) پیروان مذهب اسماعیلیه مهم‌ترین مخالفان خلافت عباسی و دو حکومت غزنوی و سلجوقی بودند.
(ت) آخرین نظامیه تا حمله هلاکوخان در سال ۶۵۶ ق به بغداد که به نابودی آن انجامید، فعال بود.

۲۹- حمله چنگیز مغول به ایران، در زمان چه کسی اتفاق افتاد و نظام اداری ایران در دوران کدام دیوان سالاران کامل‌تر و گسترده‌تر شد؟

- (۱) آتسز - عمیدالملک توسی و خواجه نظام‌الملک
(۲) سلطان محمد خوارزمشاه - اسماعیل جرجانی و ابوالعباس لوکری
(۳) سلطان محمد خوارزمشاه - عبدالملک کندری و خواجه نظام‌الملک توسی
(۴) تکش - عمیدالملک کندری و خواجه نظام‌الملک توسی

« پاسخ »

گزینه ۳ پاسخ صحیح است. یکی از مهم‌ترین رویدادهای تاریخ ایران، یعنی حمله چنگیزخان مغول در زمان سلطان محمد خوارزمشاه اتفاق افتاد.

سلجوقیان نیز از آغاز حکومت با به کارگیری دیوان‌سالارانی همچون عمیدالملک کندری و خواجه نظام‌الملک توسی، نظام اداری ایران را کامل‌تر و گسترده‌تر کردند.

- ۳۰- هر دو مورد کدام گزینه در شکوفایی هنر و معماری در دوره سلجوقی تأثیر داشتند و کدام گزینه در ارتباط با هنر فلزکاری و سفالگری در عصر سلجوقی به ترتیب غلط و صحیح می‌باشد؟
- (۱) حکومت فراگیر و توسعه شهرنشینی - هنر فلزکاری در کنار توسعه معماری در عصر سلجوقی به اوج خود رسید - هنر سفالگری به کیفیت دوران سامانی نرسید.
- (۲) گسترش قلمرو و روابط بازرگانی - شیوه‌های تولید و تزئین فلزکاری در عصر سلجوقی به دلیل غنای خود بعداً به سرزمین‌های شرق قلمرو اسلامی انتقال یافت - هنر سفالگری به کیفیت دوران سامانی نرسید.
- (۳) توسعه شهرنشینی و رشد اقتصادی - هنر فلزکاری در کنار توسعه معماری در عصر سلجوقی به اوج خود رسید - مراکز مهم سفالگری در عصر سلجوقی از شرق ایران یعنی نیشابور به تدریج به مناطق مرکزی مانند کاشان انتقال یافت.
- (۴) حمایت دولتمردان و توسعه بازرگانی - شیوه‌های تولید و تزئین فلزکاری در عصر سلجوقی به دلیل غنای خود بعداً به سرزمین‌های غرب قلمرو اسلامی انتقال یافت - مراکز مهم سفالگری در عصر سلجوقی به تدریج از مرکز ایران یعنی کاشان به مناطق شرقی مانند نیشابور رسید.

« پاسخ »

گزینه ۱ پاسخ صحیح است. گسترش قلمرو، حکومت فراگیر، توسعه شهرنشینی، رشد اقتصادی و حمایت دولتمردان، در شکوفایی هر چه بیشتر هنر و معماری این دوره تأثیر بسزایی داشت.

شیوه‌های تولید و تزئین فلزکاری عصر سلجوقی به دلیل غنای خود بعداً به سرزمین‌های غرب قلمرو اسلامی انتقال یافت و هنر سفالگری گرچه به کیفیت دوره سامانی نرسید اما با استفاده از نقوش جانوری و گیاهی توسعه یافت. مراکز مهم سفالگری عصر سامانی از شرق ایران یعنی نیشابور و سمرقند به تدریج به مناطق مرکزی مانند کاشان انتقال یافت. هنر کاشی‌کاری نیز در کنار توسعه معماری در این دوره به اوج خود رسید.

- ۳۱- پس از خواجه نظام‌الملک چه رویدادی به زوال حکومت سلجوقی کمک کرد و چه کسانی در دوره سلجوقی، نقش مهمی در توسعه تجارت خارجی ایفا کردند؟
- (۱) جدایی مناطقی که زمین‌های اقطاعی در آن‌ها قرار داشت زیرا صاحبان آن‌ها به استقلال تمایل داشتند - صرافان که وظیفه انجام معاملات پولی تسهیل مبادله کالاها را برعهده داشتند.
- (۲) جدایی مناطقی که زمین‌های اقطاعی در آن‌ها قرار داشت زیرا صاحبان آن‌ها دیوان‌سالاران ایرانی بودند - صرافان که وظیفه انجام مبادلات کالاها و نگهداری از ذخایر مردم را برعهده داشتند.
- (۳) خواجه نظام‌الملک با هدف نظارت و آباد کردن زمین‌های بایر و بدون استفاده، نظام اقطاع را توسعه داد که نتیجه عکس داد و خساراتی برای حکومت به بار آورد. - دیوان‌سالاران ایرانی که وظیفه توسعه مراکز آموزشی را برعهده داشتند.
- (۴) پس از خواجه نظام‌الملک مالکیت زمین‌های وقفی را توسعه دادند و به واسطه آن بیشتر املاک و اراضی سرزمین از دست رفت. - فلزکاران که راه را برای خرید و فروش انواع ظروف شیشه‌ای و سفالی در خارج از محدوده حکومت فراهم آوردند.

« پاسخ »

گزینه ۱ پاسخ صحیح است. پس از نظام‌الملک به دلیل تمایل تدریجی صاحبان اقطاع به استقلال، سبب جدایی مناطقی شد که زمین‌های اقطاعی در آن قرار داشتند و نهایتاً به ضعف و زوال حکومت سلجوقی کمک کرد. صرافان که وظیفه انجام معاملات پولی و تسهیل مبادله کالاها را برعهده داشتند. نقش مهمی در توسعه تجارت خارجی ایفا می‌کردند.

۳۲- در زمان سلجوقیان در نبردی بزرگ در سپاهیان امپراتوری روم شرقی را شکست دادند و مهاجرت قبایل و طوایف ترک به منطقه آسیای صغیر موجب تغییر وضعیت این ناحیه شد و با پیروزی خوارزمشاه بر آخرین سلطان سلجوقی، حکومت سلجوقیان منقرض شد.

- (۱) طغرل - دندانقان - اقتصادی و اجتماعی - اتسز
(۲) طغرل - ملازگرد - اقتصادی و اجتماعی - تکش
(۳) آلبارسلان - ملازگرد - سیاسی و فرهنگی - تکش
(۴) آلبارسلان - دندانقان - سیاسی و فرهنگی - اتسز

« پاسخ »

گزینه ۳ پاسخ صحیح است. در زمان آلبارسلان جانشین طغرل، سلجوقیان در نبردی بزرگ در ملازگرد امپراتوری روم شرقی را شکست دادند و آسیای صغیر را به متصرفات خود افزودند. مهاجرت قبایل و طوایف ترک به منطقه آسیای صغیر موجب تغییر وضعیت سیاسی و فرهنگی این ناحیه شد و با پیروزی تکش خوارزمشاه بر آخرین سلطان سلجوقی، حکومت سلجوقیان منقرض شد.

- ۳۳- برف و سرمای شدید مانع کدام موفقیت نظامی سلطان محمد خوارزمشاه شد؟
(۱) فتح همدان (۲) فتح بغداد (۳) شکست دادن مغولان (۴) شکست قراختاییان

« پاسخ »

گزینه ۲ پاسخ صحیح است. سلطان محمد خوارزمشاه برای مقابله با عباسیان، یکی از سادات حسینی را به عنوان خلیفه اعلام کرد و به سوی بغداد لشکر کشید، اما سپاه او در گردهای اسدآباد همدان بر اثر برف و سرمای شدید متوقف شد.

- ۳۴- نبرد دندانقان بین کدام دو نیروی قدرتمند قرن پنجم ایران اتفاق افتاد و نتیجه‌ی آن چه بود؟
(۱) غزنویان و سلجوقیان - انقراض سلسله‌ی غزنویان (۲) سلجوقیان و قراختاییان - اوج اقتدار سلجوقیان
(۳) سلجوقیان و قراختاییان - از دست رفتن ماوراءالنهر (۴) غزنویان و سلجوقیان - پایان سلطه‌ی غزنویان بر خراسان

« پاسخ »

گزینه ۴ پاسخ صحیح است. به دنبال شکست مسعود غزنوی از سلجوقیان در نبرد سرنوشت‌ساز دندانقان (۴۳۱ ق) سلطه‌ی غزنویان بر خراسان پایان یافت، اما حکومت آنان بر مناطقی از سرحدات شرقی ایران (افغانستان کنونی) و شمال غربی هند تا اواخر قرن ششم هجری ادامه داشت.

- ۳۵- کدام دولت، با شکست خوردن از «تکش» منقرض گردید؟
(۱) سلجوقیان (۲) آل بویه (۳) زیاری (۴) غزنویان

« پاسخ »

گزینه ۱ پاسخ صحیح است. با پیروزی تکش خوارزمشاه بر آخرین سلطان سلجوقی، حکومت سلجوقیان منقرض شد و خوارزمشاهیان قدرت را در دست گرفتند.

۳۶- لشکرکشی سلطان محمد خوارزمشاه به سمت بغداد به قصد جنگ با خلیفه چگونه ناکام ماند؟

- (۱) حمله‌ی مغولان به سرحدات قلمرو خوارزمشاهیان
- (۲) فرار سلطان محمد خوارزمشاه به جزیره‌ی آبسکون
- (۳) گشوده شدن آب رودخانه‌ی دجله و فرات به روی سپاهیان سلطان محمد
- (۴) زمین‌گیر شدن سپاه خوارزمشاه در اسدآباد همدان به علت بارش شدید برف

« پاسخ »

گزینه‌ی ۴ پاسخ صحیح است. لشکرکشی سلطان محمد خوارزمشاه به سمت بغداد به قصد جنگ با خلیفه به سبب زمین‌گیر شدن سپاه خوارزمشاه در اسدآباد همدان، به علت بارش برف سنگین، ناکام ماند.

۳۷- کدام گزینه، از تحولات چشمگیر دوران حاکمیت غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان است؟

- (۱) زوال موقعیت اقتصادی و اجتماعی دهقانان در ایران
- (۲) سیطره‌ی کامل خلفای عباسی بر امور سیاسی، نظامی، اداری و دینی
- (۳) تقویت و گسترش مذهب تشیع در ایران
- (۴) اوج‌گیری فعالیت‌های علمی و فکری مسلمانان

« پاسخ »

گزینه ۱ پاسخ صحیح است. یکی از تحولات چشمگیر دوران حاکمیت غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان، زوال موقعیت اقتصادی و اجتماعی دهقانان در ایران بود.

۳۸- کدام عبارت درباره‌ی اقدامات «محمود» مؤسس سلسله‌ی غزنویان، درست است؟

- (۱) کتابخانه‌ی مهم شهر بغداد را به بهانه‌ی وجود کتاب‌های فلسفی به آتش کشید.
- (۲) هم‌چون بسیاری از فرمانروایان عصر خود در پی کسب حمایت خلیفه‌ی عباسی برآمد.
- (۳) پس از تأسیس حکومت غزنوی، به تدریج بر خراسان و تمامی قلمرو سامانیان سلطه یافت.
- (۴) نوه‌ی سبکتگین و سپهسالار سامانیان در خراسان بود که در غزنه حکومتی مستقل تأسیس کرد.

« پاسخ »

گزینه ۲ پاسخ صحیح است. محمود هم‌چون بسیاری از فرمانروایان هم‌عصر خود، از ابتدای تأسیس حکومت خود در پی کسب حمایت خلیفه‌ی عباسی برآمد. بررسی سایر گزینه‌ها:

- (۱) محمود غزنوی کتابخانه‌ی مهم ری را به بهانه‌ی وجود کتاب‌های فلسفی به آتش کشید.
- (۳) محمود در شهر غزنه حکومتی مستقل تأسیس کرد که در تاریخ ایران به حکومت غزنویان مشهور است. وی سپس به تدریج بر تمامی نواحی خراسان و بخشی از قلمرو سامانیان سلطه یافت.
- (۴) محمود فرزند سبکتگین و نوه‌ی الپتگین که سپهسالار سامانیان در خراسان بود.

۳۹- به ترتیب کدام بخش از شهرها و به کدام دلیل، در دوره سلجوقی گسترش بیش‌تری یافت؟

- (۱) شارستان - وجود نهادهای اداری و اهمیت سیاسی و اقتصادی
- (۲) ربض - وجود نهادهای اداری و اهمیت سیاسی و اقتصادی
- (۳) ربض - رشد تجارت و افزایش جمعیت شهرها
- (۴) شارستان - رشد تجارت و افزایش جمعیت شهرها

« پاسخ »

گزینه ۳ پاسخ صحیح است. شهرها مانند دوران پیش از آن، از سه بخش کهن‌دژ (ارگ)، شارستان (شارستان) و شهر بیرونی (ربض) تشکیل می‌شد، با این تفاوت که شهر بیرونی در دوره سلجوقی بیش از ادوار پیشین گسترش یافت. این اتفاق به دلیل رشد تجارت و افزایش جمعیت شهرها رخ داد.

۴۰- کدام گزینه، از اقدامات خلیفه در حق طغرل سلجوقی پس از فتح بغداد و معرفی خود به عنوان منجی خلافت، نیست؟

- (۱) حکومت ایران و عراق را به او بخشید.
- (۲) دستور داد که نام وی را در خطبه بخوانند.
- (۳) فرزند طغرل را ولیعهد خود کرد.
- (۴) به او لقب «سلطان رکن‌الدوله» را داد.

« پاسخ »

گزینه ۳ پاسخ صحیح است. طغرل سرانجام به بغداد رفت و خلیفه‌ی عباسی را از تسلط آل‌بویه‌ی شیعه مذهب درآورد و خود را منجی خلافت معرفی کرد (۴۴۷ ق). بررسی سایر گزینه‌ها:

- (۱) خلیفه نیز حکومت ایران و عراق را به او بخشید.
- (۲) دستور داد که نام وی را در خطبه بخوانند و سکه به نام او زنند.
- (۴) خلیفه هم‌چنین لقب «سلطان رکن‌الدوله» را به طغرل داد.

۴۱- نخستین مسجد جمعه‌ی چهار ایوانی، در کدام یک از شهرهای ایران، در دوره سلجوقیان بنا گردید؟

- (۱) همدان
- (۲) شهر ری
- (۳) اصفهان
- (۴) نیشابور

« پاسخ »

گزینه ۳ پاسخ صحیح است. از عصر غزنوی بعضی کاخ‌ها و بناهای برج مانند که آرامگاه مشاهیر عصر خود بودند، باقی مانده که درخور توجه‌اند. دوره سلجوقی یک از دوره‌های مهم هنر اسلامی تلقی می‌شود، مسجد جمعه اصفهان که اولین مسجد چهار ایوانی در ایران است الگویی برای معماران مساجد در دوره‌های بعدی شد. کاشی‌ها و گچ‌بری‌ها و تزیینات به کار رفته در این مسجد نیز به عنوان نمونه‌ای عالی از هنر این دور محسوب می‌شوند.

- ۴۲- سلطان محمود غزنوی به بهانه‌ی مبارزه با مخالفان خلافت عباسی، پس از حمله‌ی به شهر ری، به کدام اقدام دست زد؟
- (۱) برای کسب حمایت خلیفه پس از تصرف، آن شهر را ویران ساخت.
 - (۲) پس از تصرف آن بسیاری از علما و مردم شهر را به بهانه‌ی اسماعیلی بودن به قتل رساند.
 - (۳) خواستار حمایت خلیفه به جهاد، با هندوها شد.
 - (۴) خواستار سلطه‌ی بر خراسان و قلمرو سامانیان از خلیفه شد.

« پاسخ »

گزینه ۱ پاسخ صحیح است. محمود غزنوی هم‌چون دیگر فرمانروایان عصر خود، از ابتدای تأسیس حکومت خود در پی کسب حمایت خلیفه‌ی عباسی برآمد. او بسیاری از اقدامات سیاسی مذهبی خود را در پوشش جهاد در راه خدا (غزا) و بهانه‌ی مبارزه‌ی با مخالفان خلافت عباسی انجام می‌داد. به همین دلیل به ری که تحت حاکمیت آل‌بویه شیعه مذهب بود حمله کرد و پس از تصرف آن بسیاری از علما و مردم شهر را به بهانه‌ی اسماعیلی بودن به قتل رساند و کتابخانه‌ی مهم آن‌جا را به بهانه‌ی وجود کتاب‌های فلسفی به آتش کشید.

- ۴۳- معروف‌ترین و مهم‌ترین عالمی که در مدارس نظامیه درس خواند و درس داد کدام بود؟
- (۱) امام فخر رازی
 - (۲) امام محمد غزالی
 - (۳) سید اسماعیل جرجانی
 - (۴) ابوریحان بیرونی

« پاسخ »

گزینه ۲ پاسخ صحیح است. دوره‌ی طولانی حکومت سلسله‌های غزنوی، سلجوقی و خوارزمشاهیان هم زمان شاهد تداوم و رشد فلسفه و علوم طبیعی در آغاز و سپس افول تدریجی این علوم بود. در این دوران، دانشمندان بسیار بزرگی فعالیت علمی می‌کردند. در دوره‌ی غزنویان ابوریحان و در دوره‌ی سلجوقی ابوالعباس لوکری و خیام نیشابوری، شهاب‌الدین سهروردی و امام فخر رازی و سید اسماعیل جرجانی از جمله‌ی معروف‌ترین این دانشمندان بودند.

امام محمد غزالی از جمله‌ی معروف‌ترین و مهم‌ترین عالمانی بود که در مدارس نظامیه درس خواند و درس داد.

- ۴۴- مهم‌ترین هدف سلطان محمود غزنوی از لشگرکشی‌های پی‌درپی به سرزمین هند کدام است؟
- (۱) حمایت دولت هند از ازبکان
 - (۲) به بهانه‌ی جهاد در راه خدا
 - (۳) دستیابی به ثروت فراوان هند از طریق غارت معابد و پرستشگاه‌های آنان
 - (۴) گسترش دین اسلام و زبان فارسی در شبه قاره‌ی هند

« پاسخ »

گزینه ۳ پاسخ صحیح است. از جمله‌ی حوادث مهم دوران حکومت سلطان محمود غزنوی، لشگرکشی‌های پی‌درپی وی به هند بود. او به بهانه‌ی جهاد در راه خدا بارها به هند حمله کرد، در حالی که هدف و انگیزه‌اش از این حملات دستیابی به ثروت فراوان هند از طریق غارت معابد و پرستشگاه‌های آن سرزمین بود. در نتیجه‌ی این حملات دین اسلام و زبان فارسی به شبه قاره هند راه یافت و گسترش پیدا کرد، ولی لشگرکشی‌های مسعود جانشین محمود سبب شد وی از وضعیت مردم، به خصوص خراسان غافل بماند و سرانجام مسعود در نبرد سرنوشت‌ساز دندانقان از طغرل سلجوقی شکست خورد و سلطه غزنویان در خراسان به سر رسید.

۴۵- دلیل عمده‌ی لشگرکشی سلطان محمد خوارزمشاه، به بغداد مرکز خلافت عباسی کدام است؟

- (۱) مخالفت سلطان با خلافت بغداد
- (۲) عدم تأیید حکومت وی از سوی خلیفه
- (۳) توسعه‌طلبی سلطان خوارزم
- (۴) جلوگیری از احیای قدرت سیاسی و نظامی خلیفه

« پاسخ »

گزینه ۲ پاسخ صحیح است. در زمان سلطان محمد، روابط خوارزمشاهیان با خلافت عباسی، به تیرگی گرایید. خلیفه‌ی عباسی که در آن زمان در صدد احیای قدرت سیاسی و نظامی خود بود از تأیید حکومت خوارزمشاهیان خودداری کرد. به همین سبب سلطان محمد خوارزمشاه برای مقابله با عباسیان، یکی از سادات حسینی را به عنوان خلیفه اعلام کرد و به سوی بغداد لشگر کشید. اما سپاه او در گردنه‌ی اسداباد همدان بر اثر برف و سرمای شدید متوقف شد.

۴۶- فلزکاری، یکی از درخشان‌ترین دوران خود را در تاریخ ایران، در دوره‌ی کدام سلسله پشت سر گذاشت؟

- (۱) صفویان
- (۲) غزنویان
- (۳) سلجوقیان
- (۴) سامانیان

« پاسخ »

گزینه ۳ پاسخ صحیح است. فلزکاری در عصر سلجوقی یکی از درخشان‌ترین دوران خود را در تاریخ ایران پشت سر گذاشت. آثار فلزی با تزئینات فراوان به صورت فلم‌زنی و قالب‌ریزی در مقیاس فراوان تولید و گاهی اوقات به خارج از قلمرو سلجوقی صادر می‌شدند. تولید و تزئین فلزکاری عصر سلجوقی به دلیل غنای خود بعداً به سرزمین‌های غرب قلمرو اسلامی انتقال یافت.

۴۷- کدام پادشاه سلجوقی در نبرد بزرگ ملازگرد، امپراتور روم شرقی را اسیر و آسیای صغیر را به متصرفات خود افزودند؟

- (۱) ملکشاه
- (۲) الب ارسلان
- (۳) طغرل
- (۴) سنجر

« پاسخ »

گزینه ۲ پاسخ صحیح است. در زمان آلب ارسلان، جانشین طغرل، سلجوقیان در نبرد بزرگ که در ملازگرد رخ داد، سپاهیان امپراتوری روم شرقی را شکست دادند، امپراتور را اسیر کردند و آسیای صغیر را به متصرفات خود افزودند. در آن زمان قلمرو سلجوقیان از رود سیحون در شرق تا دریای مدیترانه گسترش یافت. این وسیع‌ترین قلمرو یک حکومت در ایران در دوران اسلامی بود، در زمان ملکشاه، سلسله سلجوقی به اوج قدرت رسید.

۴۸- کدام مورد درباره‌ی کاخ‌ها و بناهای برج‌مانندی که از عصر غزنوی باقی مانده‌اند، صحیح است؟

- (۱) کاشی‌ها و گچ‌بری‌های آن‌ها نمونه‌ای عالی از هنر این دوره محسوب می‌شوند.
- (۲) شامل بناهای مذهبی و غیرمذهبی تزئین شده با نقوش هندسی‌اند.
- (۳) الگویی برای معماران در دوره‌های بعدی شدند.
- (۴) آرامگاه مشاهیر عصر خود بودند.

« پاسخ »

گزینه ۴ پاسخ صحیح است. از عصر غزنوی بعضی کاخ‌ها و بناهای برج‌مانند که آرامگاه مشاهیر عصر خود بودند، باقی مانده که درخور توجه‌اند.

یادآوری: گزینه‌های ۱ و ۳ مربوط به معماری دوره‌ی سلجوقی است.

- ۴۹- کدام مورد به عمیدالملک کُندری از وزرای معروف دوره‌ی زمامداری سلجوقیان نسبت داده شده است؟
- (۱) گنجینه‌های بی‌نظیر و ارزشمندی از علم، ادب و عرفان در قالب زبان فارسی به وجود آمد.
 - (۲) نقش و سهم زیادی در حفظ و تداوم سنت‌ها، آداب و رسوم و فرهنگ ایرانی داشت.
 - (۳) در دوره‌ی وی زبان فارسی در سراسر قلمرو پهناور سلجوقیان گسترش یافت.
 - (۴) زبان فارسی دری به عنوان زبان علم و دین مطرح گردید.

« پاسخ »

گزینه ۳ پاسخ صحیح است. در ابتدای زمامداری سلجوقیان به همت عمیدالملک کُندری، وزیر طغرل، فارسی زبان رسمی و اداری شد و زبان فارسی بدون نفی زبان‌های دیگر در سرتاسر قلمرو پهناور سلجوقیان گسترش یافت. تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه‌ی ۱: مربوط به دوران حاکمیت مغولان و تیموریان است.

گزینه‌ی ۲: دهقانان از قشرهای اجتماعی سده‌های نخست هجری نقش زیادی در حفظ و تداوم سنت‌ها، آداب و رسوم و فرهنگ ایرانی داشتند.

گزینه‌ی ۴: سامانیان زبان فارسی دری را به عنوان زبان علم و دین کردند.

- ۵۰- مسجد جمعه اصفهان که اولین مسجد چهار ایوانی در ایران است، در زمان چه حکومتی ساخته شد؟
- (۱) سلجوقی
 - (۲) غزنوی
 - (۳) صفوی
 - (۴) تیموری

« پاسخ »

گزینه ۱ پاسخ صحیح است. مسجد جمعه اصفهان که اولین مسجد چهار ایوانی در ایران است در دوره سلجوقی ساخته شد و الگویی برای معماران مساجد دوره‌های بعدی شد.

- ۵۱- کدام حاکم سلسله‌ی خوارزمشاهیان، با شکست دادن طغرل سوم، آخرین سلطان سلجوقی، بر بخش وسیعی از ایران تسلط یافت؟
- (۱) اتسز
 - (۲) تکش
 - (۳) سلطان محمد
 - (۴) جلال‌الدین

« پاسخ »

گزینه ۲ پاسخ صحیح است. پس از آن‌که حکومت سلجوقی دچار ضعف و انحطاط شد، اتسز، حاکم خوارزم ادعای استقلال کرد. جانشین او، تکش با شکست دادن طغرل سوم، آخرین سلطان سلجوقی، بر بخش وسیعی از ایران تسلط یافت.

۵۲- کدام یک از موارد زیر به ترتیب عوامل ضعف و زوال دولت سلجوقیان را بیان می کنند؟

(الف) قدرت گرفتن اتابکان در نواحی زیر سلطه‌ی سلجوقیان

(ب) مبارزات اسماعیلیان در ایران

(ج) تقسیم قلمرو سلجوقی در ایران بین امیران مختلف و رقابت بر سر قدرت

(د) نارضایتی مردم آسیب دیده از فشار مالیاتی حکام سلجوقی

(۱) الف - ب - د (۲) الف - ج - د (۳) ب - ج - د (۴) الف - ب - ج

« پاسخ »

گزینه ۴ پاسخ صحیح است. حکومت سلجوقیان به دنبال مرگ وزیر و پادشاه قدرتمند خود، یعنی خواجه نظام‌الملک و ملکشاه، در اثر اختلافات فراوان بر سر قدرت و جانشینی دچار ضعف شد. هم‌چنین هجوم اقوام مهاجمی هم‌چون قراختائیان و غزها منجر به از دست رفتن ماوراءالنهر و وارد آمدن آسیب‌ها و خسارت‌های فراوان به شهرها و روستاهای خراسان و دیگر مناطق ایران شد. به دنبال این حوادث، قلمرو سلجوقی در ایران بین امیران مختلف تقسیم شد و رقابت و کشمکش بر سر قدرت، حکومت سلجوقی را بیش از پیش تضعیف کرد. علاوه بر عوامل فوق، مبارزات اسماعیلیان در ایران و نیز قدرت گرفتن اتابکان در نواحی زیر سلطه‌ی سلجوقیان نیز در ضعف و زوال این حکومت مؤثر بودند.

یادآوری: مورد «د» مربوط به دلایل نارضایتی مردم از مسعود غزنوی است.

۵۳- اهل حرث و فلاح در عصر مغول جزء کدام گروه یا قشر اجتماعی محسوب می شدند؟

(۱) اهل معامله (۲) اهل مزارعه (۳) اهل شمشیر (۴) اهل قلم

« پاسخ »

گزینه ۲ پاسخ صحیح است. اهل حرث و فلاح در عصر مغول جزء اهل مزارعه محسوب می شدند.

۵۴- کدام دیوان در عصر سلجوقی بر امور اداری و مالی و تدارکاتی سپاه، از قبیل آمار سپاهیان، پرداخت و حقوق و

موجب آنان نظارت می کرد؟

(۱) دیوان اشرف (۲) دیوان استیفا (۳) دیوان عرض (۴) دیوان رسایل

« پاسخ »

گزینه ۳ پاسخ صحیح است. دیوان عرض، در عصر سلجوقی بر امور اداری و مالی و تدارکاتی سپاه، از قبیل آمار سپاهیان، پرداخت و حقوق و موجب آنان نظارت می کرد.

۵۵- مرکز حکومت روادیان کدام شهر بود؟

(۱) بخارا (۲) شیراز (۳) آمل (۴) تبریز

« پاسخ »

گزینه ۴ پاسخ صحیح است. مرکز حکومت روادیان شهر تبریز بود.

۵۶- «تاریخ بیهقی» مربوط به کدام دوره از تاریخ ایران است و از جمله دانشمندان برجسته‌ی این دوره کدام است؟

- (۱) غزنوی - ابوریحان بیرونی
- (۲) غزنوی - خیام نیشابوری
- (۳) سلجوقی - شهاب‌الدین سهروردی
- (۴) سلجوقی - امام فخر رازی

« پاسخ »

گزینه ۱ پاسخ صحیح است. در عصر غزنوی، شعر فارسی به اوج خود رسید و حکیم فردوسی، شاهنامه را سرود. ابوالفضل بیهقی نیز یکی از بزرگ‌ترین شاهکارهای زبان فارسی یعنی تاریخ بیهقی را در این دوره نوشت. از جمله معروف‌ترین دانشمندان دوره‌ی غزنوی، ابوریحان بیرونی بود.

۵۷- خلیفه‌ی عباسی لقب «سلطان رکن‌الدوله» را به بنیان‌گذار کدام سلسله‌ی حکومتی داد و چرا؟

- (۱) غزنوی - زیرا او بسیاری از اقدامات سیاسی مذهبی خود را به بهانه‌ی مبارزه با مخالفان خلیفه‌ی عباسی انجام می‌داد.
- (۲) غزنوی - چون او با حمله‌ی مکرر به هندوستان، دین اسلام را در شبه قاره‌ی هند گسترش داد.
- (۳) سلجوقی - زیرا او خلیفه‌ی عباسی را از تسلط آل بویه‌ی شیعه مذهب درآورد.
- (۴) سلجوقی - چون او توانست در جنگ با امپراتروی روم شرقی، امپراتور را اسیر کند.

« پاسخ »

گزینه ۳ پاسخ صحیح است. طغرل سلجوقی به بغداد رفت و خلیفه‌ی عباسی را از تسلط آل بویه‌ی شیعه مذهب درآورد و خود را منجی خلافت معرفی کرد. خلیفه نیز حکومت ایران و عراق را به او بخشید و دستور داد که نام وی را در خطبه بخوانند و سکه به نام او بزنند. خلیفه هم‌چنین لقب «سلطان رکن‌الدوله» را به طغرل داد.

۵۸- نظارت بر امور اداری و مالی و تدارکاتی سپاه بر عهده‌ی کدام دیوان بود و دیوان برید یا چاپارخانه تحت ریاست چه

کسی قرار داشت و وظیفه‌ی دیوان اشراف چه بود؟

- (۱) عَرَض - مستوفی‌الممالک - رسیدگی به امور مالی یعنی محاسبه و گردآوری درآمدها و هزینه‌ها
- (۲) عَرَض - صاحب برید - نظارت بر دخل و خرج کشور و عملکرد دیوانیان به‌ویژه مستوفان
- (۳) اِسْتِیْفَا - مستوفی‌الممالک - رسیدگی به امور مالی یعنی محاسبه و گردآوری درآمدها و هزینه‌ها
- (۴) اِسْتِیْفَا - صاحب برید - نظارت بر دخل و خرج کشور و عملکرد دیوانیان به‌ویژه مستوفان

« پاسخ »

گزینه ۲ پاسخ صحیح است. دیوان عَرَض با ریاست عارض بر امور اداری و مالی و تدارکاتی سپاه، از قبیل آمار سپاهیان، پرداخت و حقوق و مواجب آنان نظارت می‌کرد. دیوان برید یا چاپارخانه تحت ریاست صاحب برید قرار داشت و دیوان اشراف به ریاست مشرف بر دخل و خرج کشور و عملکرد دیوانیان به‌ویژه مستوفان نظارت می‌کرد.

۵۹- کدام گزینه در ارتباط با سؤالات زیر صحیح است؟

- الف) غزنویان در زمان کدام پادشاه خود و در کدام جنگ از سلجوقیان شکست خوردند؟
 ب) با پیروزی کدام پادشاه خوارزمشاهیان بر آخرین سلطان سلجوقی، حکومت سلجوقیان منقرض شد؟
 ج) سپاه کدام سلطان خوارزمشاهیان در لشکرکشی به سوی بغداد در گردنه اسد آباد همدان بر اثر برف و سرمای شدید متوقف شد؟

- ۱) الف) محمود - دندانقان ب) آتسز ج) سلطان محمد خوارزمشاه
 ۲) الف) طغرل سوم - ملازگرد ب) سلطان محمد خوارزمشاه ج) آتسز
 ۳) الف) مسعود - دندانقان ب) تکش ج) سلطان محمد خوارزمشاه
 ۴) الف) محمد - ملازگرد ب) طغرل ج) تکش

« پاسخ »

گزینه ۳ پاسخ صحیح است.

- الف) غزنویان و سلطان مسعود و در جنگ دندانقان شکست خوردند و سلطه غزنویان بر خراسان به سر رسید، اما حکومت آنان تا اواخر قرن ششم هجری ادامه یافت.
 ب) با پیروزی تکش خوارزمشاه بر آخرین سلطان سلجوقی (۵۹۰ ق)، حکومت سلجوقیان منقرض شد و خوارزمشاه برای مقابله با عباسیان، به سوی بغداد لشکرکشی کرد؛ اما سپاه او در گردنه اسدآباد همدان بر اثر برف و سرمای شدید متوقف شد.

۶۰- کدام گزینه پاسخ صحیح سؤال‌های زیر است؟ (به ترتیب)

- الف) هدف و انگیزه محمود غزنوی از جمله به هند چه بود؟
 ب) مهم‌ترین نتیجه حملات محمود غزنوی به هند چه بود؟
 پ) چرا هنگامی که سلجوقیان به شهرهای خراسان هجوم آوردند، مردم دروازه شهرها را روی مهاجمان گشودند؟
 ت) تسلط غزنویان بر خراسان پس از چه واقعه‌ای به پایان رسید؟
 ۱) جهاد در راه خدا - گسترش دین اسلام و زبان فارسی - قدرت‌گیری طغرل سلجوقی - نبرد دندانقان
 ۲) غارت معابد و پرستشگاه‌های آن سرزمین - کسب مشروعیت سیاسی - سرگرم شدن مسعود غزنوی به لشکرکشی به هند - شکست مسعود غزنوی از طغرل
 ۳) دستیابی به ثروت هند - گسترش دین اسلام و زبان فارسی - فشار مالیاتی مأموران مسعود غزنوی بر مردم خراسان - نبرد دندانقان
 ۴) کسب حمایت خلیفه عباسی - کسب مشروعیت مذهبی - اختلاف و درگیری میان مسعود غزنوی و محمد بر سر جانشینی - شکست مسعود غزنوی از سلجوقیان

« پاسخ »

گزینه ۳ پاسخ صحیح است.

- الف) هدف و انگیزه محمد غزنوی دستیابی به ثروت فراوان هند بود.
 ب) مهم‌ترین نتیجه و پیامد حملات محمود غزنوی به هند گسترش دین اسلام و زبان فارسی در شبه‌قاره هند بود.
 پ) سکنه خراسان به دلیل سرگرم شدن مسعود به لشکرکشی به هند، زیر فشار مالیاتی مأموران به شدت آسیب دیده بودند. از این رو هنگامی که سلجوقیان، به فرماندهی طغرل به شهرهای خراسان هجوم آوردند مردم دروازه شهرها را به روی مهاجمان گشودند.
 ت) سلطه غزنویان بر خراسان در نبرد سرنوشت‌ساز دندانقان به دنبال شکست مسعود پایان یافت.